ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 24. Львôвъ дня 12. Липця 1862.

ЗЪ ДУМЫ: „ЦЫГАНКА.“

— Але не спиняй ты серденько дѣвоче,
Коли залеліє якъ маковый цвѣтъ,
Коли покохає де знає де хоче,
Коли процвитає леліѣвъ му свѣтъ.
А разъ намъ сужено на свѣтѣ тривати
А кôлько триває на макови цвѣтъ?
Одъ нынѣ до завтра — сли можна вгадати, —
Любѣться сердешнѝ, любѣться, любѣть!
Бо прійде, коханѝ, нещасна година,
Упадуть морозы упаде й зима,
Змарнѣє лелія, обсунесь калина,
Ты хочешъ гуляти а свѣта нема;
Тогди ся обôзришъ якъ сонечко лѣтне,
Що въ мори ся топить, бо лѣто мина,
Тогди лишъ заплачешъ: охъ серденько бѣдне
Чому не гуляло? Не моя вина. —
И мѣсяць свѣтивъ ти, и сонце тя грѣло,
Дôброва спѣвала гудѣвъ тобѣ гай,
Чомъ ты не спѣвало чомъ ты не гудѣло?
Чомъ ты не гуляло? — Гуляйже, гуляй!

Федьковичъ.

ОГНЯНЫЙ ЗМѢЙ.

Украинська повѣсть П. Кулѣша.

Переложивъ зъ россійського Кс. Кл.

Часть друга.

(Дальше.)

„А котелъ?“ спытало кôлька голосôвъ.

„А котелъ и теперъ стоить надъ Кручею, бо нѣхто не смѣвъ и докинутись проклятыхъ грошей. Дождже промулили округъ него землю, такъ що ажъ на бôкъ подався и майже висить надъ рѣчкою; но дьяволська сила, на соблазнь чоловѣкови, не пускає ёго впасти у воду. Хто иде по той-бôкъ, видить сесь котелъ якъ на долонѣ: заклятеє срѣбло блещить противъ сонця чуднымъ блескомъ; но старѝ люде радять лучше не задивлятись на той блескъ, тому що ôнъ такъ и тягне до себе душу.“

Коли Костюченко скôнчивъ, слухачѣ ёго дивились ёму мовчки у очи, буцѣмъ хотѣли дочитати въ нихъ не досказаный змыслъ таємничои повѣсти. Всѣ почули якійсь страхъ, и боялися подивитись на якій небудь предметъ, щобъ ôнъ заразъ не показався злымъ паномъ. Сей страхъ однакже не бувъ помѣхою для розгорѣлои цѣкавости, котора нового корму бажала, неначе надѣялася въ другôй казцѣ постигнути те, що въ отсѣй було темне. Тутъ заразъ одинъ зъ парубкôвъ задавъ замовклому розказникови пытанья: чи не розказувавъ чого далекій гôсть про той огонь, що летѣвъ нынѣшнёго вечера, або чи не знає хочъ-бы ôнъ самъ, що отсе таке летѣло?

„Та де не розказувавъ?“ одвѣчавъ Костюченко. „Отсе-жъ ще бôльше мене задержало. Чи знаєте, братця, що отсе летѣло?“

„А що? а що?“ закричали усѣ.

„Се летѣвъ змѣй.“

„Змѣй? що за змѣй? та якій же ôнъ?“ — роздалося изъ усѣхъ сторонъ. — „Якъ же заразъ и не догадались? Та-жъ о змѣѣ, що носить богачамъ гроши, мы чували неразъ!“

Всѣ були стревоженѝ уже перше, заки отсе недорозумѣнья подѣяло на нихъ, и показалося якоюсь зловѣщою прознакою. Мѣжъ-тымъ де-якѝ зъ танцюючихъ, учувши, що дѣло иде о летѣвшôмъ огнѣ, пристали до купы, а останнѝ, видячи, що въ углу стовпилося такихъ людей, покинули и собѣ-жъ танцѣ.

Сей живый переходъ зъ одной крайности въ другу, мигненна тишина пôсля буйного говору и гулу, и мертве мовчанья, съ которымъ кожный, впяливши очи на розказника, готовивсь слухати невиданѝ чуда, мали у собѣ справдѣ щось поражающе, и додавали ще бôльше замуты стревоженôй выобразнѣ. Товпа згущалась въ нерозрывну стѣну; одинъ тиснувся до другого, неначе всѣ були переконанѝ що при страховижнôмъ оповѣданьи, заразъ покажеся яке-небудь страшище съ того-свѣта, и готовились станути противъ него густымъ оплотомъ. У таку важну хвилю Костюченко зачавъ:

„Перше скажу вамъ, братцѣ, що змѣй буває не однакій: иншій носить богачамъ гроши, а иншій чарує красавиць и лѣтає до нихъ по ночахъ. Змѣй зъ

грошими лѣтавъ и до нашого Гаврилка, що хотѣвъ строити Троицку церкву; да Богу не угодне було нечисте приношеніе, и тому розлѣталось дерево у ночи по болотахъ. Ну, отсе усѣ знаєте; а те отъ послухайте, що сталося недавно за Днѣпромъ у однôмъ селѣ. Живъ тамъ одинъ козакъ, нѣ то богатый нѣ то бѣдный, а такъ собѣ чоловѣкъ: мавъ хату зъ городомъ, кавалокъ поля, та двѣ пары волôвъ, та кôлька штукъ скоту. Чого-жъ и бôльше? живъ собѣ гараздъ. Въ сёго то козака була дочка, та така вродилась красавиця, що наче зовсѣмъ иншого роду, наче панська дитина; ну, отъ сказать-бы, якъ наша Маруся."

Всѣ подивились на Марусю, и сама вона мимохôть здрôгнула ôдъ сёго порôвнанья: у простыхъ словахъ парубка блеснувъ ѣй на хвильку якійсь страшный змыслъ, . . .

„Ну, тутъ ще и ничого, що вона була красавиця" продовжавъ Костюченко: — „а головне у тôмъ, що вона полюбила такого-жъ молодця и парубка. И отсе ще не диво, що полюбила, та полюбила вона ёго не на улицѣ або на вечерницяхъ, а говѣючи въ самый великій пôстъ. Полюбивъ ѣѣ и парубокъ. И забули вони обоє про те, що дѣлають грѣхъ великій, не слухаючи службы-божои, а тôльки знаючи одно, що переглядуватись та усмѣхатись въ церквѣ. Ну, якъ уже у нихъ велось тамъ отсе дѣло, Богъ ихъ святый знає; якъ ось приходить и пятниця, наступає сповѣдь. Задумалась дѣвчина о своѣмъ жениханьи; прійшло ѣй на голову, що отсе дѣло не добре у таку пору, и сама вона не знала, чи признатись ѣй попови на сповѣди, чи нѣ. Думала-думала, и надумалась — не признатися, про те, що пôпъ мôгъ приказати поклоны, и заставити до посту въ другій разъ. Ну, не призналася, — нѣчого; ажъ-бо пôдъ конець вечернѣ такъ ѣй зробилося смутно, такъ бôлько на душѣ, неначе передъ смертью: свѣтъ ѣй немилый, душу зъ неи тягне: ну такъ, що не змогла дослухати вечернѣ и выйшовши зъ церквы, пôшла на кладбище, которе и було не далеко за церквою. Тамъ упала низь на могилу матери и залилась слёзами. Довго плакала надъ нѣмою могилою, неначе та могила ѣй що-небудь одвѣтить. Потому знемôгши несподѣвано и заснула. Якъ заснула, отъ и привидѣвся ѣй сонъ, що зъ могилы выйшла ѣи мати, и каже ѣи: чого ты прійшла сюди? ôдъ твоего плачу я не можу влежати у могилѣ. А ты думаєшъ, що мертвымъ легко пôдойматися зъ гробу? Иди, моя дитино; покинь мене; менѣ и такъ тяжко лежати пôдъ сырою землею. — Матенько, що менѣ дѣяти? пытала дѣвчина ухватившись за покрывало. — Що дѣяти? одвѣчала мертва: стережись золота. — Сказала; земля пôдъ нею загудѣла, и мертва провалилась въ могилу. У несказанному страху проснулася дѣвчина, и не знала, чи сонъ те бувъ, чи на-яву видѣла вона свою матѣръ. Вже була нôчъ; крôзь дерева свѣтилися де-не-де звѣзды; страшно було на могильныи хрести дивитись у темнотѣ. Не обзираючись назадъ пустилася вона втѣкати съ кладбища и ледви не безъ духу упала на свою постѣль. На другій день треба ѣй ити на утреню — вона не йде. — треба ити на обѣдню — вона не йде; ѣй страшно показатися у церкву божу, а чого страшно? сама не знає. Но щобъ якъ-небудь утаити се передъ домашними, вона одяглась и выйшла зъ дому, нѣбы пôшла до церкви. Иде, и сама не знає куди. Якъ разъ передъ нею поточокъ. Огледиться — вона вже й за селомъ коло криницѣ: зъ криницѣ бьє жерело и джурить по камѣнцяхъ. Надъ криницею стоить верба, що тôльки лишъ зачала розпукатися. Сѣла вона пôдъ вербою, и дивиться въ воду: у водѣ щось сьяє, рушається и на-разъ выносить жерело на пѣсокъ перстѣнь. Перстѣнь бувъ золотый зъ якимось червонявымъ каменцемъ. Подивилася въ каменець: у камѣнцѣ ясно и просторно, якъ у панськôй свѣтлицѣ. Дивно ѣй отсе здалося; вона пообзирала перстѣнь на-около: перстѣнь звычайно золотый, но каменець дивовижній! Чимъ довше вона у него гледить, тымъ бôльше розширяється ёго внутро, такъ що вже тамъ вона видить неначе другій свѣтъ, и чує, що тамъ щось дзвенить не дзвенить, грає не грає, а дѣється щось таке, чому у насъ и названья не має; слухає, и за кожный разъ буцѣмъ чує яснѣйщ, но все-таки не може переконатися, чи чує вона, чи нѣ. Тôльки якъ дивиться въ каменець, то ѣй на серцѣ робиться легче, и вона зовсѣмъ забуває свою муку; коли-жъ ôдведе очи набôкъ, то все приходить ѣй на гадку прежнѣ, и знову ѣй смутно и моторошно, такъ що ажъ серце млѣє. Узяла вона перстѣнь до-дому, и не надивиться у него, и не наслухається ёго чуднои музыки. Домашнй нѣчого сёго не знали; бачили тôльки, що вона зробилася мовчалива и дика; покôнчивши свою роботу вона або пôшла куди небудь, такъ що нѣхто незнавъ, або запиралася у комору, и тамъ сидѣла однимъ-одна по цѣлыхъ годинахъ. Минуло мабуть недѣль пять; настало лѣто; парубки и дѣвчата зôбралися днемъ у хороводы, а нôчью на улицю; по ѣѣ нѣде не було видко, неначе тобѣ одреклась вона ôдъ міру и ôдъ людей. Якъ ось стали мѣжъ народомъ поговорювати, що до якоись дѣвки змѣй лѣтає. Инший говорили, що видѣли у

ночи, якъ огняна полоса, подôбна до поводôвъ, вся въ искрахъ, звивалася зъ-разу надъ ѣи дворомъ, а потôмъ спускалася въ-низъ. Другй-жъ запевняли, що поводы не поводы а щось довгеє, огнянеє, пôдôймалося изъ кургана, що стоить за селомъ, и летѣло просто у село; но до кого, того не знають. Були и такй, що видѣли змѣя зъ дванадцятема головами. Тôлько вѣрнѣшъ усёго говорили здається тотй, що видѣли, якъ вылѣтавъ змѣй изъ могилы, тому, що и теперъ ще на тôй могилѣ нôчью сверкають искры, неначе хто креше у десять огнивъ. Хочъ-бы и якъ було; но коли народъ зачне о чôмъ трубити, то уже зъ ёго толкôвъ що небудь выйде, а такъ воно не обôйдеться. Отъ хочъ и въ насъ — говорили про покôйну дьякониху, що вона ходила нôчью до своихъ дѣтей изъ того-свѣту, годувала ихъ, мыла имъ головы и надягала бѣлй сорочечки. Що-жъ? знай багато було такихъ, що не вѣрили; не вѣривъ и я самъ, да якъ учувъ на щотъ сёго слôвъ два ôдъ старого Гершуна, то и языкъ прикусивъ. Бувають, всѣлякй подѣи, бувають! . . . Отъ-такъ-же и тамъ за Днѣпромъ, де жила отся дѣвчина, зъ-першу не хотѣли вѣрити вѣстямъ про змѣя, ажъ разъ якеє сталося чудо. Жали усѣ на полѣ хлѣбъ; була тамъ и отся дѣвчина до которои змѣй лѣтавъ. Отъ коли сонце навернуло съ полудня, люди стали одпочивати, а вона выйшла — не знаю, для-чого тôльки — на тотъ самъ курганъ, съ которого сыпалися искры. Якъ выйшла, то и зачало ѣѣ мучити: ноги приросли до землѣ, такъ що неможъ одôрвати, а въ-гору невидиме тягне, тягне такъ, що жилы май не порвуться. На ѣи крикъ збѣглося багато народу изъ усёго поля; но нѣхто не знавъ, чимъ помогти ѣй, а многи не смѣли близько и пôдступити. А вона рветься да мучиться, да кричить такъ страшно, що волосъ дыбомъ стає. Що ѣѣ тягне въ гору, сёго нѣхто не мôгъ сказати; видѣли тôльки, щи высоко у небѣ щось блещить якъ искорка, и зливається зъ синевою и опять сверкає; но хто-жъ мôгъ знати що отсе такеє? Тôльки якъ-разъ въ ту пору де-не взялася баба; прибѣгла задыхавшись, и кричить, шобы здôймили у дѣвчины изъ руки перстѣнь. Кинулися й здôймати — не здôймається. Баба кричить, щобъ ôдрубали ѣй палецъ съ перстенемъ, коли хотять выбавити ѣѣ ôдъ неминучои смерти. Но хто-жъ ôдважиться рубати живого чоловѣка? Стали выкликати смѣлчака: одинъ посылавъ другого, и нѣхто не йшовъ. Мѣжъ тымъ звѣздочка, що горѣла въ-горѣ, спускалася нишче, такъ, що уже видко було, що то не зôрка, а подовговатый огникъ: горить ôнъ и виляє своимъ хвостикомъ якъ и спускається все нижче-нижче. Якъ-разъ дѣвчина закричала страшеннымъ визкомъ: „ой! душу изъ мене тягне!" и впала мертва. Щось легке якъ дымъ пôдôймилось одъ неи и наразъ огникъ погасъ. Тогдѣ усѣ догадалися, що змѣй вытягнувъ изъ неи душу. Въ ту же минуту межи народомъ зашептали, що прибѣгнувша не знати ôдкôль баба, дуже похожа на небôжку мати сеи дѣвчины; де-якй навѣть стали назадъ вступатись; глянули — ѣѣ уже й немає! Несказанный страхъ обôймивъ ввесь народъ. Покинувши розкиненй по полѣ снопы, пустилися всѣ утѣкати въ село; та уже насилу отямившись на другій день, зôйшлися на поле и поховали ѣѣ на тôмъ-же курганѣ, де вона лежала; но хреста священникъ ставити не позроливъ, тому, каже, що смерть ѣи сталася ôдъ нечистого. И съ того часу до сіеи поры на курганѣ сыплються искры, и тугій стонъ подôймається изъ могилы и несеться вѣтромъ по всему полю, такъ що пастухи, якй тамъ ночують, затыкають собѣ уха, щобы не чути сёго стопу.'

Костюченко умовкъ. Всѣ були неначе очарованй; нѣхто и не пошевелився. Иванъ, щобъ розвеселити посумнѣле товариство, провѣвъ рукою по струнахъ своеи бандуры и хотѣвъ заграти веселую пѣсню; но бандура выдала такй жалобнй звуки, що всѣ перепугались. Зглянули на Марусю — на нѣй немає лиця: блѣдна, блѣдна якъ стѣна. Дивилась вона на Ивана зъ станувшими ôдъ страху слёзами въ очахъ. . . .

„Що отсе за пѣсню граєшъ ты, Иване?" скричала вона вся у трепетѣ, и не могла выговорити бôльше ни слова.

Иванъ, остановився, и самъ перепудився зглянувши на неѣ.

„Якъ, що за пѣсню?" — сказавъ ôнъ; „чого ты злякалася?"

„Та знай отсе не пѣсня, а слова. Хиба ты не чуєшъ, що вона говорить?"

„Що-жъ вона говорить?" стали пытати всѣ.

„Я и сама не знаю," одвѣчала Маруся, зачинаючи приходити до себе: „мабуть отсе менѣ показалось такъ; тôльки вона говорила страшнеє. . . ."

Но ѣй не показалось такъ; усѣ почули въ отсѣй пѣснѣ якійсь страшный голосъ, и неставало либонь однои хвилѣ, щобъ зрозумѣти таємничій голосъ вѣщои бандуры.

Стревоженӣ тымъ, що бачили и чули, зачали розходитися зъ вечерниць. Дорогою все толкували о змѣѣ. Но вже не було такого говору и крику по улицяхъ, якій звычайно буває, коли гуляща молодѣжъ вертаєся до-дому, а навѣть на пѣсню нѣ въ кого уста не ôдкрывалися.

Иванъ проводжавъ свою Марусю въ темный проулокъ; бандура, що висѣла у него черезъ плече на ременѣ, часомъ — чи ôдъ вѣтру, чи за що зачепляючи выдавала протяжнӣ, тихӣ звуки, та такӣ сумнӣ, що Маруся не могла ихъ спокôйно слухати, и просила Ивана лишити свою бандуру на улицѣ, увѣряючи, що ѣѣ нѣхто не возьме, бо усѣ знають чія вона. Иванъ повѣсивъ свою вѣщу бандуру на яблуневôй гилѣ, що высунулась була зъ густого саду и протягнулася надъ всею дорогою, и проводивъ смутну Марусю до самого ѣи дому, до низенькихъ дверей зъ Запорожцемъ въ червоныхъ шароварахъ. Ничого не сказавъ ôнъ ѣй, прощаючись; тôльки здыхнувъ, поцѣлувавши ѣѣ, и пôшовъ не обзираючись. Но бандуры уже не було. Иванъ кинувся ѣѣ шукати; обôйшовъ разôвъ зъ кôлька увесь проулокъ; нема — неначе злый духъ вхопивъ ѣѣ! Наслухавшись и надивившись сёго вечера стôлько незвычайного, вытолкувавъ собѣ Иванъ и щезненья бандуры якъ недобреє предвѣщованья. Ему зробилося страшно пôдъ тѣнею навислыхъ изъ обохъ боковъ садовыхъ деревъ, и не обзираючись пустився ôнъ бѣгцемъ до-дому мрачнѣю тѣнею.

*

* *

Нерано на другій день проснулася Маруся; проснулася и гôрко заплалала. Недобрый сонъ приснивсь ѣй: смутно и тяжко ѣй на душѣ, а около серця неначе змѣя обвилася. Се було въ самый Спасôвъ день. Вся Чайкина семя ôдправилася въ церкву; не пôшла тôлько Маруся: вона не може нѣ молитися, нѣ шукати въ кого небудь порады; вона сама не знає, що зъ нею дѣється. Якъ скучно! якій смутокъ! Куди дѣватися зъ туги? Пôйду хочъ у садъ.

У саду въ Марусѣ темно и холодошно: нѣхто не знає, коли насадженӣ старӣ груши и яблунѣ, що розпростерли тамъ свои непрогляднӣ вѣти; грубӣ пнѣ ихъ спорохнавѣли въ серединѣ, и покрывились такъ, що кождои хвилѣ можна було ждати що упадуть. Но нема старѣйшого на ввесь садъ дерева, якъ двѣ липы, що стояли при похилости саду икъ ставови. Пôдъ тыми липами, и въ саму ясну погоду, мовъ темная нôчъ, а холодъ такій якъ въ каменномъ пôдвалѣ.

Туди пôшла Маруся, неначе хотѣла въ холодѣ ихъ остудити горяче своє серце, и въ темнотѣ схоыватися ôдъ самои себе. Наразъ щось заслопило ѣй дорогу. Дивиться — велика скриня зъ ôдкрытимъ вѣкомъ, а въ тôй скринѣ повно золота. Промѣнь сонця, прорѣзавшись крôзь темну зелень листья, падавъ на блещачӣ червонцѣ, и ôдражаючись ôдъ нихъ розсыпався яркими искрами; а не киване промѣнемъ сонця золото горѣло мутно, якъ грань пôдъ попеломъ, мигало въ очи безконечными ôдражками, и здавалось на пôвъ прозоре.

Зъ задивованьямъ ôдступила Маруся назадъ, и взяла отсе зъ-разу за сповидѣнья. Но коли отямилась и переконалась, що отсе не въ снѣ, то въ ѣи душѣ взялося неодолиме бажанья запанувати отсимъ скарбомъ, и вона, забувши навѣть перехреститися, кинулась було до скринѣ, сама не знаючи, на-що ѣй стôльки золота; якъ ось чує чійсь голосъ: „скарбъ отсей не увесь тобѣ; возьми тôльки три разы, скôльки захватишъ руками." Голосъ тотъ бувъ саме такій, якимъ заговорила на вечерницяхъ бандура, но ôнъ сей разъ не проникъ до серця Марусѣ; вона спокôйно учула ёго, и зъ жадостью гребнула три разы въ свою запаску дзвенящого крушця. Бѣгцемъ пустилася вона до коморы, спрятала гроши, и вернулася назадъ. Скриня стояла якъ перше. Неодолиме бажанья пôдстрочало ѣѣ набрати ще червоныхъ; и тôлько голосъ, якій чула, зупенявъ ѣѣ. Съ цѣкавостію оглядала вона кругомъ дивну скриню. Скриня була окована желѣзомъ и розмалёвана цвѣтами, якъ и звычайнӣ скринѣ. „Вôзьму ще" „думає вона: що за бѣда така?" И тôльки що протягнула руки, якъ вѣко зъ вискомъ затраснулось такъ, що вона сама дивувалась, коли и якъ успѣла ôдскочити. Тôльки конець пояса увязъ пôдъ вѣкомъ; но на щастья ôнъ бувъ слабо повязаный. Скриня закрутилася на однôмъ мѣсцѣ и зъ страшнымъ гукомъ сховалась пôдъ землю разомъ съ поясомъ.

Оторопѣла Маруся; но лякъ ѣи трѣвавъ лишъ хвилю! Вона швидче очутилася, и побѣгла въ комору подивитись, чи не пропали зъ скринею и ѣи червонцѣ. Нѣ, вони всѣ були цѣлӣ, и горѣли чуднымъ блескомъ у червонôмъ шовковôмъ платку. Пересыпаючи ихъ, Маруся не памятала уже нѣ страшныхъ предвѣстій, нѣ снôвъ; вона була рада и довольна, буцѣмъ достала певный заставъ на будучеє щастья. Но коли вернули домашнӣ зъ церквы, ѣй стало страшно ôдъ стрѣчи зъ дѣдомъ; вона боялася ёго взору, якъ суду божого и не було способу утечи ôдъ него.

Старикъ ввойшовъ у хату, помолився образамъ и зглянувъ на знесмѣливѣлу внучку. Зглянувъ, покачавъ головою, та-й ударивъ объ полы руками. Нѣчого не сказавъ ôнъ нѣ внучцѣ, нѣ ѣи матери, не сѣвъ за стôлъ, а пôшовъ у садъ пôдъ темныи липы. Скôльки не посылали просити ёго обѣдати, ôнъ одвѣчавъ заодно: „нехочу" и пролежавъ ниць на травѣ до самого вечера.

Смутно було ввесь день у Чайкинôмъ дому; но ще смутнѣшъ въ ночи, коли ôнъ, ходячи при мѣсяцѣ по темному саду, читавъ на голосъ якийсь молитвы. Далеко чути було пôсля зарѣ его голосъ; проходящѝ улицею и греблею по той-бôкъ ставу, мимоволѣ, брались за шапки и хрестилися, и задумчивѝ приходили до-дому: не дарма старый вѣщунъ творить молитвы! И кожну нôчъ, якъ скоро встававъ мѣсяць на небѣ, зъ темного саду нѣсся муркотливый старечій голосъ, и ввесь околодокъ (околиця) затихавъ такъ, що не тôльки не чути було нѣде вечернёи пѣснѣ на улицѣ, но анѣ одна комашка не свѣрчала въ травѣ, нѣ одна рыбка не плескалась на ставу. Вѣщому голосови покôрна була и сама природа.

На-конець въ пятый день пôсля Спасового дня наставъ загальный невпокôй по всему Воронежу. Старый Чайка лягъ у постѣль и велѣвъ призвати священника. Надъ нимъ рыдали двѣ жѣнки — Маруся и ѣи мати. Но ôнъ не чувъ ихъ рыданій. Спокôйно дививсь ôнъ у стелю, и на лицѣ ёго не видко було нѣякихъ признакъ страданья. Всѣ говорили, що Чайка не вмре.

Прійшовъ священникъ. Чайка сповѣдавсь и причастивсь. Выслухавши послѣдню молитву ôнъ простився зо священникомъ, всѣми своими рôдными и знакомыми; просивъ усѣхъ выйти зъ свѣтлицѣ, и покинути ёго одного зъ Марусею. Довго стояли собравшися люде пôдъ дверьми; чути було тихій голосъ старого Чайки, но що ôнъ говоривъ, то годѣ було розôбрати. На-конець вчули, що ôнъ сказавъ: „можна ввойти; „но вôйдя у хату найшли ёго уже мертвого. У головахъ въ него стояла Маруся, блѣдна якъ вôскъ, съ притиснеными до груди руками. Нерухомо дивилась вона на супокôйне лице умершого; нѣ слёзинки въ очахъ, нѣ найменшого чувства жалости въ лицѣ; вона була холодна якъ ангелъ смерти. И тôльки, коли зо всѣхъ сторонъ роздалися стоны и рыданья, очнулась вона и стала плакати, и припавши на колѣна, цѣлувати нерухомѝ руки своего дѣда.

Глянуло сонце изъ-за хмары, и въ-слѣдъ за тымъ роздався жалобный звукъ дзвонôвъ Троицкои церкви, и повторився у Николаѣ и въ Покровѣ. Урочиста и памятна була ося минута для Воронежа, минута коли въ другу жизнь одходивъ вѣщій чоловѣкъ.

* * *

(Д. б.)

ПІСНЯ ЗЪ УКРАІНИ.*)

Продавъ батько сиві воли,
А мати телицю:
Виряжае свого сина
Та й на косовицю.
„Иди сину, иди сину
На ту косовицю" —
Розчесала чорні кудри
Ажъ на потилицю.
Я-жъ думала мій синочку,
Що будешъ косити:
Приклавъ косу до покосу
Та й ставъ голосити."
— Якъ би знала, моя мамо,
Яка то довада,
То ти-бъ мене оженила,
Щобъ була порада. —
„Оженися мій синочку,
Візьми собѣ любку —
Цѣлуй іі милуй іі
Якъ голубъ голубку!..
Оженися, мій синочку,
Та й жийте у купці —
Цілуйтеся, паруйтеса,
Якъ голуби въ купці!.."

Ой у полѣ билиночка коливаецця —
У шиночку удовинъ синъ напиваецця.
Годі-жъ тобі билиночко коливатися,
Годѣ-жъ тобі, удовинъ синъ, напиватися.
Ой якъ мені, моя мати, горівоньки не пиги
Що не хоче мене, мамо, дѣвчинонька любити —
Ой умру я, моя мамо, ой умру я, ой умру —
Зроби менѝ моя мамо зъ кедриночки да труну.
Ой де-жъ тобі, мій синочку, кедриночки узяти —
Будешъ же ти, мій синочку, и въ дубовій лежяти —

Нехай мене не ховають
Ні попи, нѣ дяки, —
Нехай мене поховають
Запорозькі козаки
Бо ті попи, бо ті дяки
Тай за гроши побюцця —
Запорозці — славні хлопці
Меду й вина напюцця.

---

*) Сѣ народни пѣсни доси непечатани, привезени однымъ академикомъ кіевськимъ на его желанье печатаено правописею на Украинѣ уживаною.

Ред.

ХТО НЕ ЛЮБИВЪ.

Розказане.

(Конець.)

Цѣлу нôчъ майже перебавилися другй, то розказували то спѣвали, то и при веселôй спѣвцѣ намагали танцѣвати, паничикъ гладонькій залицявся заедно Зоси, ба й другимъ дѣвчатамъ — лише я сидѣвъ тихо, на боцѣ, отъ нѣбы я не зъ ними до товариства; а на конець лишивъ усѣхъ, та коли батько мôй забрався и де котрй старшй спати, и я пôйшовъ зъ ними. Але чи ставъ я? Знаете якъ то такому спиться; зачне дрѣмати, думка лише зачне холоднѣти; а ту отъ якъ бы хто взявъ трунувъ ёго, чогось схопиться наразъ, и вже по снови.

Такъ и минѣ було до разу. — Уже забуду все, недумаю, зачинало заколыхуватися у сонъ, здается минѣ що я дома, умирюся лише — а ту десь нѣбы зъ поза запины якои зиркъ лице Зосине. Смѣеся зъ мене .... За кождый разъ кинуся и жахнуся и вже знову думаю, несплю. Бачите, я вже самъ незнавъ, що оно таке дѣеться; та отъ нѣ сякъ нѣ такъ минула нôчъ.

На другій день еще було трете рôздвяне свято, а святкованья зачиналося знову. Забралися ми усёма найуперш помолитися Господеви. До церкви було не далеко але й не близько, треба було ѣхати. Позапрягано у двѣ санки. На першй сѣвъ батько мôй зъ газдою, на другй мы молодши мали помѣститись. Паничикъ боючись студени нехотѣвъ ѣхати, отже припало, що окрôмъ мене и Зосѣ нѣкого небуло, мы мали ѣхати разомъ обое.

Дивна ѣзда для мене; я радъ бувъ зъ нею и не ѣхати; але щожъ було й робити. Сѣли мы, рушили санки обоѣ, ѣдемо, а й слова розмовы мѣжъ нами немае. Ябъ и не зачавъ, она перша була.

„Вы такъ чогось сумуете й думаете, якъ бы вамъ що недоставало. Чи не слабый може?"

Що ту ôдповѣсти — а казати щось конче.

„Я? — — —," спытавъ я поволи.... „нѣ!"

„А щожъ иншого васъ такъ розстроило? — Вы учора нѣ бавилися, нѣ говорили до кого, а чей вы гнѣватися не маете гадки?" — цѣкава дѣвчина конче видко хотѣла знати, чому я такій.

„Або я знаю...." цѣлый бувъ у мене одвѣтъ, чей перестане далѣ пытати — але; она свое.

„Вы дивнй собѣ нинѣ, зъ вами тяжко й говорити — а може вы чого гнѣваетеся такôй справдѣ?" —

Кажучи се до мене обернулася, и личкомъ своимъ повнымъ зазорѣла. Я ѣй однако вѣривъ, якъ и въ передъ но незнаю, що я у еи очицяхъ бачивъ.

Дивне то сотворѣнья чоловѣкъ — а ще молодый, отъ якъ те веремя.

Нагадався я знову на одвѣтъ, але за пôзно, бо она знову зачала пытати:

„Скажѣть вы минѣ такъ отверто, якъ бы сестрѣ рôднôй— а може гадаете, що я негôдна булабъ ваша сестра?... Праву вы скажете..?"

Скажу — подумавъ я и сказавъ. Не тямлю я, якъ се ѣй розказавъ, знаю, що говоривъ я щось певно дивного и прикрого, за сёто паничика, я надѣявся, що она минѣ ôдкаже остро й буде конець цѣлому дѣлу, а оно не такъ прійшло. Теперъ она видко зажахлася и незнала що й сказати. Я тымъ ôдважнѣйш говоривъ.

Позрѣвъ я ѣй увъ очи, котрй повни слёзь свѣтили якъ зорѣ, а она просячи руку мою пригорнула, а сказала не много.

„Вы гнѣвнй?.... Помирѣмся, сли бы еще такъ могло стати, а потому вамъ роскажу все що зо мною сталося."

Тымъ часомъ мы станули передъ церквою. Злажучи зъ саній еще разъ минѣ въ очи глянула Зося, еще для мене дивна и непонята, тымъ жаромъ и выразомъ, якого въ такôмъ вѣку невидати.

*

* *

Дивнй слова Зосѣ, до мен казанй, еще бôльше минѣ завернули голову. Чи она така прелестна, чи може дѣтвача, тяжко минѣ було пôзнати, тымъ менше, що я самъ бувъ молодый ще и бôльше дитинною для свѣта якъ достиглымъ чоловѣкомъ. Отже я нѣчо незнаючи, що далѣ зъ собою зробити, задумавъ почекати, чи оно якось само незробиться.

Нѣбы умысне прійшло до того, що мôй батько розгостившись у пріятеля, недумавъ ѣхати до дому. Минули свята, ба й по святахъ уже, а старй свое, сидять, балакають; а мы молодй, якось троха нѣбы вже повѣрнѣйшй до себе, а однако тяжко що зъ собою поговорити — я отъ такôй все утѣкавъ майже ôдъ неи, а она такожъ нелѣпша, та й порозумѣнья годѣ межи нами.

Ажъ ось старй змовились пôйти на полёванье, та дивно, батько мой казавъ минѣ лишитись, буцѣмъ то рушницѣ немае для мене вже у газды. Я лпшився; а якбы зъ намовы десь и газдиня-мати рѣдко лише входила до покою, она собѣ коло газдôвства короталася. Отже лише я та и Зося лишилися у покоѣ — я читавъ якусь стародавну книжку, а она чи шила чи мережила, щось иглою тамъ довбала.

Сидимо обое, а говорити нѣ на гадку не приходить намъ, якось минѣ нѣмно стало, и якъ бы якій чортикъ налазивъ на очи все той молодикъ гладкій, що бувъ у свята. Думаючи, якъ то кажуть, думку, книжку поставивъ я ôдъ себе, и нехотячи бôльше вдивився на дѣвчину Она видко тое спостерегла, бо часами позиркнула на мене и спускала гнеть очи.

Якось я першій надумавсь зачати бесѣду; але коли бо й незнавъ ôдъ чого бы найлѣпше зачати. Отъ хиба такъ:

„Я обѣцявъ вамъ такожъ за даровану рожу дещо на памятку привести, та й забувъ."

По минѣ глянула Зося.

„Не вадить, дасть Богъ пріѣдсте другій разъ може, то тодѣ сплатитеся. Я почекаю."

Отъ пригодилось минѣ знову, натокнути ѣй даякъ — бо минѣ справдѣ якось дивно було зробилося, чогось минѣ жаль бувъ.

„Пріѣхати не обѣцяюсь....." ôдтявъ я; „отъ видите, разъ нема якъ, а хотѣбы й не те, то..." я замовкъ. Мабуть якійсь гнѣвъ минѣ бувъ на лици видный, бо дѣвчина злякалась очевидачки й счервонѣла.

„Кажѣть,“ ажъ просила; „що далѣ. Чому не прїѣдете?“— якось минѣ видѣлось,що ѣй духъ заперло, цѣкаво ждала наодвѣтъ.

„Отъ тому не прїѣду, що мене ту може й не треба зовсѣмъ — зачало минѣ прикро бути — я ѣдучи сюди, що иншого думавъ, а що иншого подыбавъ.“

„Кажѣть все що хочете, я одвѣчу на все.“

„Отъ такъ! ..... Я думавъ що васъ застану такихъ, якихъ лишивъ. — я о васъ передумавъ цѣлый часъ — а оно виджу инакъ.

Алежъ я не маю права казати те, що минѣ здаєтся— у васъ своя воля и уподоба..... Коли те, що мы говорили було лише жартомъ для васъ, а иншій, правда кращій, лѣпшій, та тому и щасливѣйшій; нащожъ минѣ журитися на дарма або й ще прїѣжджати, дивитися, якъ другому....“

Знову замовкъ я, минѣ щось наче заставило горло; а она..... дивлюся, на ѣй личку потекли горячї слѣзы. Подойшла до мене, дивить минѣ въ очи, за руку мене взяла.

„Теперъ уже все знаю, чого вы такї, за того молодця що бувъ у свята въ насъ, таже то мой своякъ, то братъ по тетѣ....“

Немогла нѣ она нѣ я що бôльше говорити — згода пôзнѣйше стала, и все забулося.

Минѣ здавалося, що мôй свѣтъ знову цѣлый — я такій щасливый бувъ знову! —

Уже тому зъ кôлька лѣтокъ минуло, вже слава Богу, мы обои живемъ не самї, гуторить дѣтвора наша, уже перешумѣли молодецькї гадки въ мене де, де, — а ще, видите, нынѣ коли подумаю за тотї рôздвянї свята, видится минѣ, що мою Зосю я наче ôдшукавъ у лѣсѣ згублену, и бѣжу заразъ до неи, а все тѣшуся кождый разъ нанова.......

Неразъ ще й теперъ у ночи або въ день, коли думку собѣ думаю, пригадую тыхъ товаришѣвъ, що минѣ за любовъ говорили, та такôй справдѣ й вѣрю, що ледви якій безъ любви знавъ де коли справдешнє щастьє осьде на земли — она доконечна у живучого чоловѣка! — — —

....о.....а.

КОЛЯДА НАЙСТАРШОМУ ГАЗДѢ*).

Въ нашого брата якъ стародавна,
Богъ же вамъ ходитъ по обистїйку,
Господарейку по пôдвôрїйку.
Мѣркуе щастьомъ на три чястойки,
А здоровейко тай у чотыры
Богъ же вамъ ходитъ и пр.
Ладитъ волойки а въ тры плужейки,
Богъ же вамъ ходитъ и пр.
Молодї бычки тай у чотыры,
Богъ же вамъ ходитъ и пр.
Бôгъ же вамъ ходитъ по кôмнатонькахъ,
Господарейко по стаенонькакъ.
Богъ же вамъ ходитъ и пр.
Ладитъ коники въ три боронöньки,
Богъ же вамъ ходитъ и пр.
А стрижечики тай у чотыры,
Богъ же вамъ ходитъ и пр.
Господаренько по спѣжарненькахъ,
Ладитъ насѣнья на три возоньки,
Яру пшиноньку тай у чотыры,
Богъ же вамъ ходитъ и пр.
Дай же вамъ Боже а въ дому мирнôсть,
А въ полю вширнôсть,
Богъ же вамъ ходитъ и пр.
Копы густїи, снопы ряснїи
Богъ же вамъ ходитъ и пр.
А що копойка, той колодойка
Богъ же вамъ ходитъ и пр.
Дай же вамъ Боже щастья здоровья.
Богъ же вамъ ходитъ и пр.

*) Выняти изъ зборника писаного П. Карпиньского — знаного зъ виданья казокъ народныхъ — Ред.

КОЛЯДА ГОСПОДАРЮ ЗНАЮЧОМУ ПРОФЕСИ.

Ой цы домажъ ты господареньку, Гей дай Боже —
Нема го дома, въ полонинцѣ е, Г. д. Б.
Въ полонинцѣ е, бѣлъ камѣнь теше, Г. д. Б.
Бѣлъ камѣнь теше, церковъ закладатъ, Г. д. Б.
Зо споду кладе, бѣлымъ каменьомъ, Г. д. Б.
А въ серединку жовту ялинку, Г. д. Б.
Верхы выводитъ чистымъ золотомъ, Г д. Б.
Тота церковця зъ трома вершейки,
Зъ трома вершейки зъ трома дверейки, Г. д. Б.
Едни дверейки вôдъ сходъ сонѣнька,
Други дверейки на полуднѣйку,
Третї дверейки на вечернїйку, Г. д. Б.
Першими ходитъ самъ Панъ Бôгъ Господь, Г. д. Б.
Другими ходитъ Божая мати Г. д. Б.
Третими ходитъ Господарейко, Г. д. Б.
И самъ Богъ Господь службôйку служитъ Г. д. Б.
А Божая мати апостолъ читатъ, Г. д. Б.
Господарейко свѣчи зажегатъ, Г. д. Б.
Дайже вамъ Боже щастья, здоровья, Г. д. Б.

КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ.

(Продовженье.)

XXIV.

Губительна вôйна опустошаючая Литву наконецъ наскучилася Ягайлу и Витольду. Ягайло посылавъ до Литвы войска, або й самъ являвся на чолѣ своего рыцарства. Въ слѣдствіе строгихъ опустошеній края черезъ непріятелѣвъ, наставъ голодъ; Ягайло посылавъ съѣстни припасы зъ Польщи до Литвы. Помôчъ, которую дававъ Ягайло Литвѣ въ людяхъ, грошахъ и збожу, була ущербкомъ для Польщи и наскучила ей. Польща щиро за супокоемъ забажала. При вôйнѣ, которая Литву опустошала, домовый роздоръ въ Литвѣ водворився. Бо ôтколи Витольдъ перейшовъ въ землю нѣмецкого ордина, и началъ отвертый бôй съ Скиргайломъ, ôттогды всѣ жителѣ литовскіи такъ Русины якъ и Литовцѣ на партіи подѣлились, одни тримали съ Витольдомъ, други съ

Ягайломъ и Скиргайломъ. Обѣ стороны ненавидѣли себе до крайности и переслѣдовалися взаимно. Умыслы поколыбались;— сталось, що разъ одна другій разъ друга сторона переважала. Многіи, на которыхъ уповавъ Ягайло, входили въ тайніи сношенья съ Витольдомъ, палили городы повѣреніи имъ въ стражъ, ôтступали ôтъ Ягайла и съ Витольдомъ соединялись. Ягайло стративъ довѣреность до жителѣвъ Литвы, и знаючи, якъ колыбались у литовскихъ жителѣвъ умыслы, боявся здрады еще и тыхъ жителѣвъ, которіи до сыхъ поръ на его сторонѣ стояли. Наконецъ умеръ теперѣшный намѣстникъ Литвы, Александеръ Вигантъ наймолодшій братъ Ягайлы, тверезый, енергичный, до правленья способный. Прочіи братя позôставшійся були пяницями, любили полѣванья и пированья, и мало о добро пôдвладныхъ собѣ трошилися.

Тое все склонило Ягайла пуститись непріязни противу Витольду, и до него сближитися.

Но и въ Витольду возбудилась жажда примѣренья-ся. Ему такожъ наскучились опустошенья власнои отчины, ôнъ узнавъ, що еще далеко ôтстоитъ ôтъ своеи цѣлы, що не такъ легко опанувати численніи и крѣпкіи литовськіи городы и замки, которыхъ залоги чисто польскіи хоробро боронили. Витольдъ зауважавъ, що рыцарѣ нѣмецкого ордина съ нимъ щиро не поступаютъ, и пересвѣдчився, що рыцарямъ ходило о роздвоенья Литвы съ Польщею, и завоеванья литовскихъ краѣвъ. Рыцарѣ шукали своихъ користей, а на успѣсѣ плянôвъ Витольда имъ ничъ незалежало. Наконець Витольдъ передсвѣдчився, що рыцарѣ ему невѣрили; гнѣвало его тое, що рыцарѣ здобувши на пограничью декотріи замки, стражъ тыхъ ему повѣрити нехотѣли и тіи власными людьми засадили. Не мило було видѣти Витольду, що рыцарѣ его приверженцѣвъ, князѣвъ и бояръ, которіи ему послѣдовали до земель нѣмецкого ордина на громады подѣливши стерегли и яко закладникôвъ и поручникôвъ Витольдовыхъ уважали. Тое все побудило Витольда ôтступити ôтъ рыцарѣвъ и до Ягайла сближитися.

Завязаніи зостали сношенья и розпочатіи договоры межъ Витольдомъ и Ягайломъ. Ягайло обовязався ôтступити Витольду достоинство великокнажеске въ Литвѣ съ неограниченою властію съ тымъ однымъ обовязкомъ, щобы Витольдъ короля Ягайла уважавъ за верховного пана надъ Литвою и надъ собою.

Витольдъ соголосився, прелестивъ Нѣмцѣвъ, женѣ велѣвъ выѣхати зъ мѣсця еи побыту нѣбы подъ предлогомъ проѣздки и звиданья Витольдовыхъ фольваркôвъ, прочіи князѣ а межи ними Юрій князь Белзкій и сынъ того Іоанъ такожъ пôдъ рôзными предлогами зъ городôвъ, въ которыхъ мешкали, ôтдалилися. Все здѣлалось за тайнымъ порозумѣньемъ съ Витольдомъ. Витольдъ готовився нѣбы до походу въ Литву, стягавъ свои силы, збиравъ своихъ приверженцѣвъ до Юрбурга, и наконець ударивъ на пограничніи нѣмецкіи замки, завладѣвъ ними, плѣнивъ нѣмецку залогу, побивъ тыхъ, що за нимъ гонили, прибувъ до Вильна, котороє за повелѣньемъ Ягайлы ворота городскіи ему отворило.

Майже всѣ приверженцѣ Витольдовіи спаслися бѣгствомъ зъ городôвъ нѣмецкого ордина, въ которыхъ проживали, кромѣ двохъ малолѣтныхъ сынôвъ Витольдовыхъ Ивана и Юрія, которіи въ Королевци пропытовалися. Сказуютъ, що одинъ рыцарь довѣдавшись о змѣнѣ Витольда, мстивъ тую на молодыхъ князевичахъ — ôнъ давъ имъ отрую, которая сынôвъ Витольда умертвила.*)

Наступило возвышенье Витольда на тронъ великокняжескій въ Вильнѣ, при которôмъ то актѣ нашъ Юрій князь Белзскій, послѣдный разъ выступае. (К. б.)

*) Narbuta dzieje norodu Litewskiego T. V. str. 486, 78

Зъ печатнѣ Института Ставропигійского выйшла послѣдныхъ днѣвъ — Граматика руского языка п. професора Михаила Осадцы. Граматика тая обôймае 18 листôвъ печатаныхъ кирилицею. Поединокіи части того старанно выпрацѣваного дѣла обнимають: Науку звукословія, видословія, словообразованья и словосочиненья.

Якъ велика цѣнность сего дѣла, окаже еи намѣрене введенье въ школахъ гимназіяльныхъ, въ котрыхъ нѣколи за далеко не може пôйти сумлѣнность при удѣляню пôдставнои науки для будучного розвитья стремлѣнья чисто-нариднои идеи.

ПЕРЕПИСКИ.

Пр. П. О. К. въ Сѣховѣ. Заплаченый портретъ ôтця Володимѣра Терлецкого подали мы нынѣ на почту. Замовленыхъ обвôдокъ до портрету годѣ переслати, бо сли бы й неполомилися на дорозѣ, то нестане шкôра за выправу ихъ посылати. Завитье портрету 15 кр.; лишилось 5кр. —

Вс. П. Коваль на Зарѣчу. Казали намъ вы колись, що много слôвъ зъ народу знаете; отже, сли ласка, спишѣтъ та надошлѣтъ — мы у словарь ихъ токнемо.

Въ П. Вол. Луч. Тарнопôль. Зъ пересланыхъ стихôвъ хотѣли-бы мы дещо помѣстити. Но понеже треба дещо змѣнити. просимо намъ написати, чи позволите?

Зъ ч. 23. зачалося третє чверторочье нашои часописи. Тыхъ п. п. передплатителѣвъ, котріи хочуть далѣ часопись нашу держати, просимо завчасно передплату переслати, абы якои перервы не було, понеже безплатно неможемо бôльше, лише два числа дати.

Редакція.

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова за рôкъ 4 р. 50 кр. за пôвъ року 2 р. 30 кр за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ „ 5 .. — „ „ 2 „ 60 „ „ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирае: Редакція Вечерниць пôдъ ч. 178 мѣсто у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ.

Въ печатни Института Ставропигійского